

О ГРБУ КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА.

Са прокламовањем уједињења Хрвата и Словенаца са Србима престао је важити и грб Краљевине Србије. — Прва Влада уједињене, нове Краљевине, још одмах у почетку 1919. године, радила је на утврђивању грба и заставе.

Са заставом је, релативно, врло лако било, и срећно је изабрана, задржавајући све боје српско-хрватске заставе, а узимајући их хералдички према француској застави; само у хоризонталном смислу. — Међутим са грбом је мало теже ишло, и узимајући у обзир администрацију, разне жеље и утецаје, — цртеж грба је утврђен у министарској седници тек 3. маја ове године.

Фазе кроз које се прошло док се нису утврдили облик и композиција грба, ово су:

Прва Влада уједињене Краљевине решила је, да за основу послужи дотадањи грб Краљевине Србије, а да у штит уђу, поред српскога, још и грбови хрватски и словеначки. Ова је идеја наивно представљена на слици бр. 1.

Сл. 1.

С том наивном представом почеле су студије у врмену после непријатељске окупације; кад је било тешко набавити литературу.

Г. Милоје Васић, професор Универзитета, сарађивао је стручно до дефинитивног утврђивања грба.

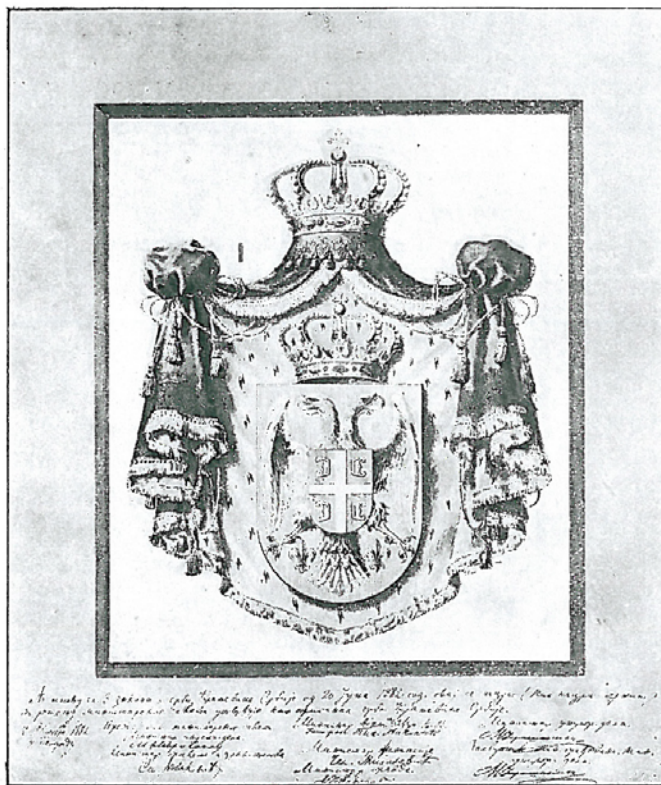
* * *

Пре свега потребно је било утврдити грбове који су постојали.

Оригинал грба Краљевине Србије (у црно) случајно је сачуван у Дворском Маршалату (слика бр. 2.), на коме су и оригинални потписи тадашње Владе с овим написом: „На основу чл. 3. закона о грбу Краљевине Србије од 20. јуна 1882. године, овај се нацрт (као нацрт црним) по решењу Министарскога Савета утврђује као оригинал грба Краљевине Србије.

7. октобра 1882. у Београду. Председник Министарског Савета, Министар Иностраних Дела, *М. С. Пироћанац*, Министар Просвете и Црквених Послова, *Св. Новаковић*, Министар Војен-

поч. Ађут. Њ. В. Краља, Генерал, *Тих. Николић*, Министар Финансија, *Чед. Мијаџковић*, Министар Правде, *Д. Ј. Радовић*, Министар Унутр. Дела, *М. Гарашанин*, Заступник Мин. Грађевина, Мин. Унутр. Дела, *М. Гарашанин*.

Сл. 2.

Овај је грб описан у Уставу Краљевине Србије овако :

Чл. 2.

„Грб је Краљевине Србије двоглави бели орло на црвеноме штиту са круном краљевском“.

„Врх обе главе двоглагога белог орла стоји круна краљевска; а испод сваке канце по један кринов цвет. На прсима му је грб Кнежевине Србије: бео крст на црвеноме штиту са по једним огњилом у свакоме углу крста“.

„Народне су боје: црвена, плава и бела“.

Опширније о постанку овога грба има чланак од Стојана Новаковића у „Отаџбини“.

За хрватски грб било је лако: црвено-бела шаховска табла од двадесет и пет поља (слика бр. 3), где се с лева, озго, почиње црвеним. Једина је мала неизвесност, што

Сл. 3.

су у понеким издањима (види *Slädte-Wappen von Österreich-Ungarn*, Text von D-r Karl Lind) бела поља сребрна. — Осим тога, старија издања овога грба имају свега $4 \times 4 = 16$ поља (види Жефаровића).

Са грбом за Словеначку много је теже ишло, јер грба за целу ту земљу нема. — Грб Крањске (орло, који на прсима има полумесец издељен на поља), као грб својих угњетача, Словенци нису хтели; већ су изабрали, на плавом пољу, белу петокраку звезду са белим полумесецом.

Из слике бр. 1., коју је дало Председништво Владе, види се да грб српски и хрватски треба да буду напоредо горе, а словеначки испод њих; а да и словеначки грб има приближно исту површину штита као и грбови изнад њега.

По овом захтеву нацртати грб, а не огрешити се о хералдику ни једнога грба, врло је тешко, ако се, при том, жели и естетичан заједнички штит. Јер, хрватски грб, по своме саставу има квадратан штит, који доле може бити заокружен. Како поред њега мора доћи српски, то треба и овај да је квадратан, и заокружујући оздо, као завршетак штита, добива се поље за словеначки грб, а центар за заокружавање одређује се тако, да површина приближно буде једнака површини једног од горњих поља.

Овако стриктно — по решењу Министарскога Савета и хералдици — нацртано, види се у слици бр. 4.

Сл. 4.

— Из ње се види да је квадратни хрватски штит повукао и српски да буде квадратан и ако је он продужен, — и да је тиме велики штит такође испао дужине и ширине једнаке, дакле и он квадратан. Па како је квадратни облик штита неестетичан а строго и није хералдичан, нарочито с обзиром на место где стоји, на прсима орла, — то је узето попуштање с обе стране:

1.— Штит хрватски је мало продужен, но да ипак поља имају утисак квадрата, како се, у осталом, и црта у новијим делима (види код D-г Karl Lind), и

2.— Српски штит се мало скрађује (није толико продужен као оригинал), да би био у складу са хрватским.

На овај се начин добива естетичнији штит, но још увек доста широк; јер му се ширина повећава — истина мало — још и плавом цртом између горњих штитова, потребном ради раздвајања црвених поља, која се иначе мешају.

Естетичар ће увек приметити неестетичну размеру великога штита, која се не може избећи, а да се не огрешу о хералдику хрватског грба, и ако је штит, и доле и горе, повећан — продужен — нацртаном дебљином његовом, и зашиљеним завршетком доле.

* * *

После утврђивања штита са грбовима, израђене су три комбинације орлова; слике 5., 6. и 7.

Сл. 5.

Сл. 6.

Сл. 7.

Прва комбинација (сл. 5.) има орла стилизованог по примеру на орден Белог Орла; дакле је више хералдичан. — Поља малих штитова ограничена су према слици бр. 1.; само је поље словеначког грба смањено, да би сва три била приближно једнака.

Друга комбинација (сл. 6.), у главном је као и прва; само је орао више природан, сличан орлу са грба Краљевине Србије. — Подела на великом штиту је друкчија: горња два штита завршују се доле полукругом, и

Трећа комбинација (сл. 7.), има орла стилизованог у византиском стилу, по угледу на наше старе — класичне — орлове, а подела штита је вертикална и хоризонтална.

Ове три комбинације предате су биле тадашњем председнику Министарскога Савета г. Стојану М. Протићу, и како сам није могао изабрати, упутио је све цртеже г. Љуби Јовановићу, државном саветнику, да он изабере као историк.

Резултат саветовања са г. Јовановићем је грб на слици бр. 8., који је Министарски Савет усвојио на седници својој од 28. фебруара 1919. П.М.Бр. 761. Слика 9. даје фотографију потписа на полеђини грба.

*Примљено у седници министарског савета
28. фебруара 1919 г. у Београду*

*Секретар мин. савета
Протић*

КРАЉЕВИНА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИКА
МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
П.М.Бр. 761

Председник мин. савета

Својеручно

Министар Протић М. Стојан

*Мин. унутр. дела
С. Ђукић*

*Мин. ун. просвете
М. М. Милошевић*

Министар Финансија

Мин. Радних ствари

*Министар савезних
деловања*

*Министар војске и морнарице
и војних и морских ствари*

*Министар
Ј. Селић*

Министар Земљиштва, Шума и Ловства

*Министар
Д. Милошевић*

Министар Управних ствари

Св. Црквеног савета

Министар државне штампе

М. М. Ракић

*Министар за савезне ствари
Србије*

*Министар црне
Косовић*

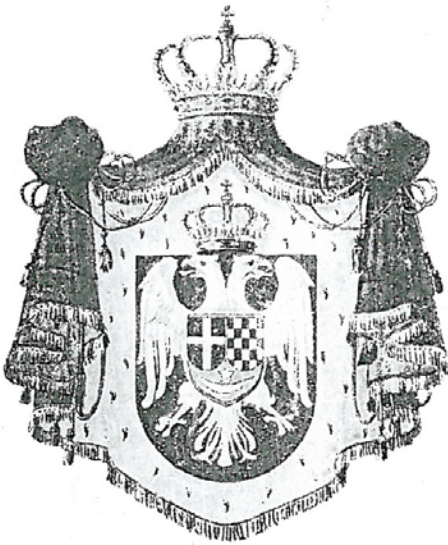
*Министар за привредну делатност
аутомобила и железнице*

*Министар
М. М. Милошевић*

Министар Народних ствари

М. М. Милошевић

Сл. 9.

Сл. 8.

По одобрењу овога грба израђено је одмах заглавље за „Службене Новине“ и цртеж је даван свима, који су се интересовали; али до умножавања није дошло.

* * *

Грб једне земље утврђује се Уставом. То је био један од разлога, што тај утврђени грб није и публикован.

Видовдански Устав дао је и опис грба, који се мало разликује од већ усвојеног у Министарскоме Савету од 28. фебруара 1919. г., и гласи:

Чл. 2.

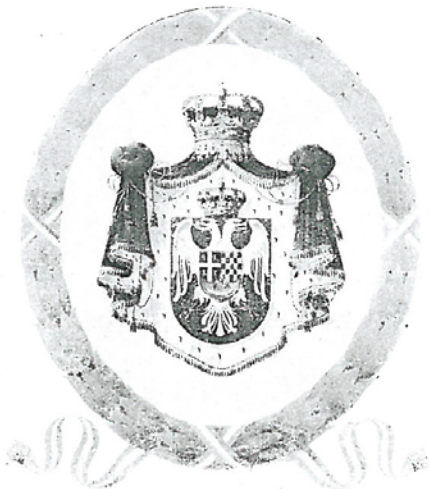
„Грб је Краљевине Двоглави Бели Орао у полету, на црвеном штиту. Врх обе главе Двоглавога Белог Орла стоји круна Краљевине. На прсима Орла је штит, на коме су грбови, српски: бео крст на црвеном штиту са по једним огњилом у сваком краку; хрватски: штит са 25 поља црвених и сребрнастих наизменце; словеначки: на плавој штиту три златне шестокраке звезде, испод тога бели полумесец.“

„Државна је застава плава, бела и црвена у водоравном положају према усправном копљу.“

По стилизацији у Уставу израђене су две комбинације: слика 10. и грб, овде приложен на засебном листу, који је изабрат и усвојен у министарској седници од 3. маја ове године. На слици 11. виде се потписи на полеђини усвојеног грба.

На основу чл. 2 Устава Краљевине Србије, Хрватске и Словенаца од 28. јуна 1921 године овај се документ, по решењу Министарског Савета, уједињује као оригинал грба Краљевине Србије, Хрватске и Словенаца

3. маја 1922 године
у Београду

Сл. 10.

Председник Министарског Савета,
Заступник Министара Народних Делова,
Ник. П. Пашић

Министар Привредних и Финансијских Делова,
Мило Штумпел

Министар Војне и Морнарице,
Политички Начелник Војне Полиције,
М. Јовановић

Министар Правде, Заступник
Министара за Судијски Систем,
Степ. Кривошевић

Министар Управних Делова,
Заступник Министара Војне,
Д. М. Милошевић

Министар Савезних Делова,
Андр. М. Милошевић

Министар Школних и Религијских Делова,
Заступник Министара Финансија,
Д. М. Милошевић

Министар Превоза,
Д. Касар Мајеровић

Министар Трговине и Рудника,
Д. Касар Мајеровић

Министар за Народну Здравину,
Д. Касар Мајеровић

Министар Президијума,
Д. Касар Мајеровић

Министар Полицијских Делова,
Д. Касар Мајеровић

Сл. 11.

Заступник Министара Народних и
Индустријских Делова, Министар Превоза,
Д. Касар Мајеровић

Заступник Министара Народних
Здравина, Министар Превоза,
Д. Касар Мајеровић

Д. Касар Мајеровић

Овај усвојени грб врло је сличан грбу Краљевине Србије; само штит има друкчију садржину; кринови су избачени и место типске краљевске круне (јер 1882. г. нарочите није ни било), сада је узета круна Краља Петра I Великог, Ослободиоца.

* * *

Као прилог „Службеним Новинама“ излази овај напис. На засебном листу израђен

Сл. 12.

је усвојени грб у црно са хералдичним ознакама, чије се значење види на слици 12. Овај ће цртеж послужити, док поручени у боји не буде готов.

7. маја 1922. год., Београд.

Архитект,

Пера Ј. Поповић,

Начелник Министарства Грађевина.